



Henkilö-  
kohtainen  
budjetointi  
VAMMAISPALVELUISSA

# KESKI-UUDENMAAN VAMMAISTEN HENKILÖIDEN HENKILÖKOHTAISEN BUDJETIN KOKEILUHANKE

NYKYTILAN KUVAUS

# SISÄLTÖ



1. Keusoten vammaispalveluiden nykytila ylätasolla
2. Keusoten vammaispalvelu lukuina
3. Tutkimuksellisen hanketyön koonti



# 1. KEUSOTEN VAMMAISPALVELUIDEN NYKYTILA YLÄTASOLLA

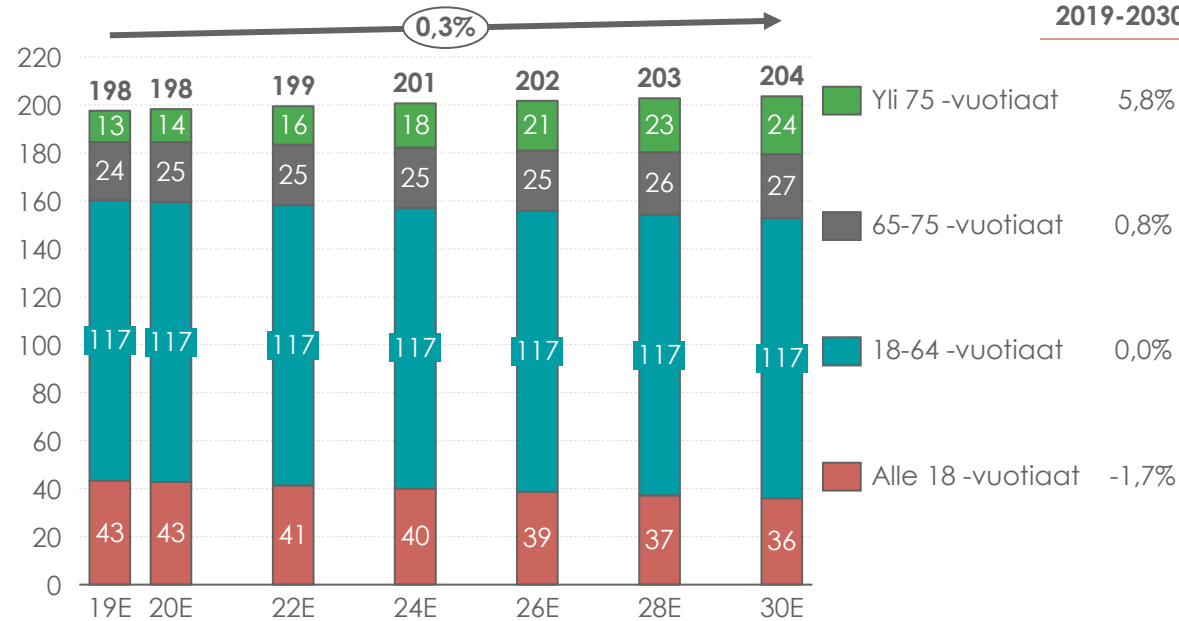
# KEUSOTEN VAMMAISPALVELUT OVAT OSA IKÄIHMISTEN JA VAMMAISTEN PALVELUALUETTA



# KEUSOTEN VÄKILUVUN ENNUSTETAAN KASVAVAN HYVIN MALTILLISESTI V. 2030 – MYÖS VAMMAISETUUKSIEN SAAJIEN MÄÄRÄN ENNUSTETAAN KASVAVAN MALTILLISESTI

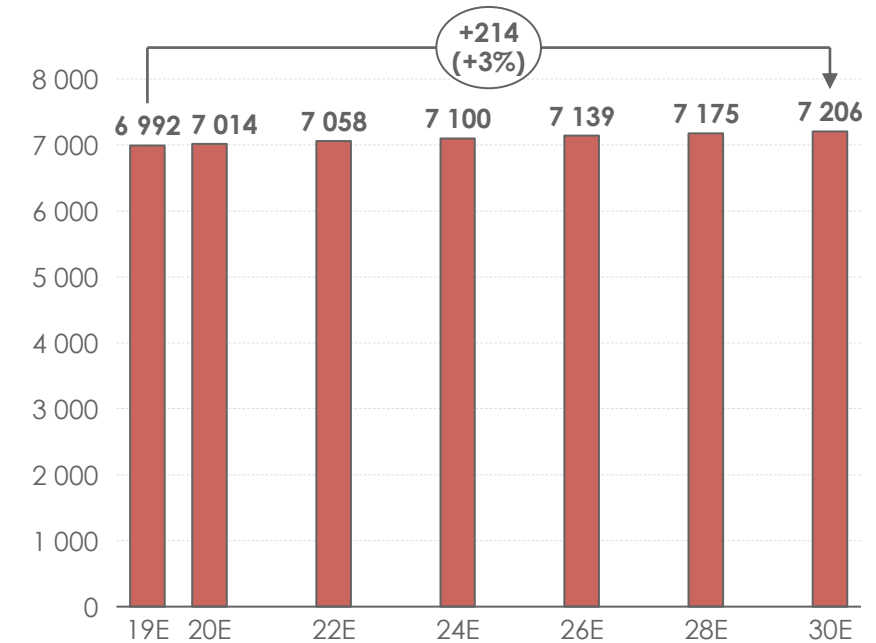
Keusoten väestöennuste ikäryhmittäin 2019-2030,  
Tuhatta asukasta

Vuosittainen  
keskikasvu  
2019-2030



Keusoten väkiluku kasvaa maltillisesti,  
mutta väestö ikääntyy

Keusoten vammaisetuuksien saajien **ennustettu\*** lukumäärä 2019-2030,  
Kelan vammaisetuuksien saajien lukumäärä



Jos alueen Kelan vammaisetuuksien saajien  
suhteellinen osuus pysyy samana, myös  
vammaisetuuksien saajien määrä kasvaisi  
maltillisesti

\*Kelan vammaisetuuksien saajien määrän ennustettu kehitys, jos saajien suhteellinen osuus pysyy vuoden 2019 tasolla (~3,5% väestöstä). Mallissa väestön ennustettu kasvavan Tilastokeskuksen väestöennusteen mukaisesti. Vammaisetuuksien saajan määrän kasvu ei suoraan näy vammaispalvelun asiakkaiden määrän kasvuna.



# KEUSOTEN VÄESTÖPOHJAA PALVELLAAN KOLMESTA TOIMIPISTEESTÄ

## Vammaispalveluiden toimipisteet

### Suutarinkadun yksikkö

Hyvinkään ja Nurmijärven asiakkait

#### Yhteydessä olevat palvelut:

Perhekeskus Rentto

- Perhekeskuspalvelut (lastensuojelu, neuvola)
- Koko Keusoten asiakasohjausyksikkö
- Aikuissozialityöpalvelut, TYP
- Suun terveydenhuolto

### Myllytien yksikkö

Järvenpään, Mäntsälän ja Pornaisten asiakkait

#### Yhteydessä olevat palvelut:

- Ikäntyneiden palveluita (mm. omaishoito)
- Vapaaehtoistyö (Järvenpään kaupungin)

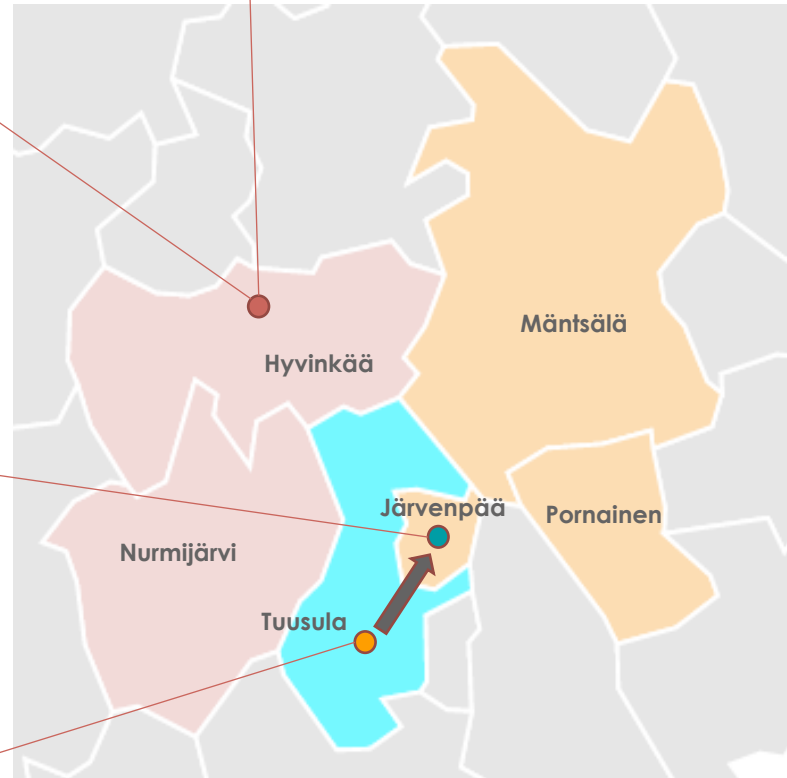
### Hyryläntien yksikkö

Tuusulan asiakkait (siirtyvät tulevaisuudessa Järvenpäähän)

#### Yhteydessä olevat palvelut:

- Terveysasema

### Henkilökohtaisen avun keskus



- Asiakkaat voivat ensisijassa ottaa yhteyttä keskitettyyn vammaispalveluiden neuvontaan ja ohjaukseen (ma-pe 9-14), jossa tarjotaan kevyen tason ohjausta. Tarvittaessa asiakas ohjataan sosiaalityöntekijöille ja -ohjaajille. Asiakkuudessa olevat asiakkaat ohjataan olemaan yhteydessä omatyöntekijäänsä
- Vammaispalveluiden ja omaishoidon tuen asiakkaat on segmentoitu iän mukaan – jokaisella kunnalla on erikseen nimetyt henkilöt, jotka hoitavat lasten- ja nuorten (0-25v) sekä aikuisten asiakkaiden asioita (yli 25v). Työntekijät työskentelevät kolmessa eri toimipisteestä Keusoten alueella:
  - Tiimit hoitavat palvelutarpeen arvioinnin, palvelusuunnitelman laatimisen, päätöksenteon valmistelun
  - Nykyisellään työntekijät hoitavat pääsääntöisesti oman alueensa asiakkaat, mutta jatkossa on tavoitteena, että saman yksikön henkilöstö voisi hoitaa myös asiakkaiden asioita yli kuntarajojen
- Lasten ja nuorten- sekä aikuistimentiin lisäksi kunnissa on nimetty henkilöt, jotka keskittyvät ostopalveluihin ja vammaisten tukipalveluihin.
- Henkilökohtaisen avun keskuksessa tuetaan keskitetysti työnantajamallilla toteutetun henkilökohtaisen avun asiakkaita toimimalla sijaispalkanmaksajana. Keskukseen kautta hoidetaan työsuhteen hallinnollisia tehtäviä (esim. vakuutukset, sairauslomamat, vuosilomat).
- Vammaispalveluissa on kolme koordinoivaa esimiestä: 1 lasten ja nuorten tiimissä, 1 aikuisten tiimissä ja 1 tukipalvelutiimissä.

# VAMMAISPALVELUIDEN PALVELUALUE VASTAA VAMMAISTEN HENKILÖIDEN ERITYISPALVELUISTA JA ALLE 65-VUOTIAIDEN OMAISHOIDON TUESTA

|                                                    |                      | Vammaisten henkilöiden erityispalvelut                                                                                                                                                                                              |                                                                                                                                                                                                                                                  | Omaishoidon tuki alle 65v.                                                                                                                    |
|----------------------------------------------------|----------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Keusoten vammaispalveluiden Sosiaalityö ja -ohjaus |                      | <ul style="list-style-type: none"><li>Kuljetuspalvelut</li><li>Henkilökohtainen apu</li><li>Asunnon muutostyöt</li><li>Päivätoiminta</li><li>Palveluasuminen</li><li>Sopeutumisvalmennus</li><li>Taloudelliset tukitoimet</li></ul> | <div>Kehitysvammaisten erityishuollon palvelut</div> <ul style="list-style-type: none"><li>Koululaisen aamu- ja iltapäivähoito</li><li>Lyhytaikainen hoito</li><li>Asumispalvelut</li><li>Päiväaikainen toiminta</li><li>Muut palvelut</li></ul> | <ul style="list-style-type: none"><li>Omaishoidon tuen palkkio</li><li>Omaishoidon tuen lakisääteiset vapaat</li><li>Muu omaishoito</li></ul> |
| Oma palvelutuotanto                                | Hyvinkää             | Asumispalvelut: Viisikko ja Vilmakoti<br>Päiväaikainen toiminta: Askare<br>Keski-Uudenmaan henkilökohtaisen avun keskus                                                                                                             |                                                                                                                                                                                                                                                  | Perhehoito                                                                                                                                    |
|                                                    | Nurmijärvi           | Asumispalvelut: Heikkilän ryhmäkoti<br>Päiväaikainen toiminta: Woimala                                                                                                                                                              |                                                                                                                                                                                                                                                  |                                                                                                                                               |
|                                                    | Järvenpää            | Päiväaikainen toiminta: Himmeli                                                                                                                                                                                                     |                                                                                                                                                                                                                                                  |                                                                                                                                               |
|                                                    | Mäntsälä & Pornainen | Päiväaikainen toiminta: Mesikämmen                                                                                                                                                                                                  |                                                                                                                                                                                                                                                  |                                                                                                                                               |
|                                                    | Tuusula              | Asumispalvelut: Neitoperho<br>Päiväaikainen toiminta: Kettunen                                                                                                                                                                      |                                                                                                                                                                                                                                                  |                                                                                                                                               |
| Muut tuottajat                                     |                      | Eteva, yksityiset ja kolmannen sektorin toimijat                                                                                                                                                                                    |                                                                                                                                                                                                                                                  |                                                                                                                                               |

## HB:n tutkimushankkeen asiakasryhmät

1. Päiväaikainen toiminta (päivä- ja työtoiminta sekä tuettu työtoiminta)
2. Kuljetuspalvelut
3. Omaishoitajien vapaat
4. Asunnon muutostyöt

# HANKKEEN ASIAKASRYHMÄT

|                                      | Palvelun kuvaus                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                   | Nykyinen tuotantotapa                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                |
|--------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <b>Päiväaikainen toiminta</b>        | <ul style="list-style-type: none"> <li>Päiväaikaiseen toimintaan sisältyy sekä <b>päivätoiminnan, työtoiminnan sekä työllistymistä tukevan toiminnan asiakkaat</b></li> <li>Suurin osa asiakkaista on kehitysvammaisia henkilöitä, mutta palveluiden piirissä voi olla myös vaikeavammaisia henkilöitä</li> </ul>                                                                                                                                                                                 | <ul style="list-style-type: none"> <li>Ensisijaisesti asiakkaat pyritään ohjaamaan Keusoten omiin yksiköihin, mutta myös ostopalveluita käytetään paljon. Nykyisellään omat yksiköt palvelevat pääsääntöisesti sijaintikunnan asiakkaita – Keusoten ulkopuolelta ei juurikaan asiakkaita</li> <li>Merkittäviä muita palveluntuottajia ovat Eteva ja Rinnekoti</li> <li>Vaikeavammaisten henkilöiden päivätoiminta tuotetaan pääsääntöisesti ostopalveluna</li> </ul> |
| <b>Sopimus-omaishoitajien vapaat</b> | <ul style="list-style-type: none"> <li><b>Sopimusomaishoitajilla* on oikeus omaishoidon vapaisiin.</b> Vapaiden määrä on kirjattu tarkemmin omaishoitosopimukseen. Lisäksi omaishoitajalle voidaan myöntää päätöksellä virkistysvapaata</li> <li>Omaishoitajan vapaan aikana hoidettava voi saada hoitoa eri muodossa: henkilökohtaista hoitoa kotiin, perhehoitoa, ympärivuorokautista hoitoa, päivätoimintaa, osavuorokautista asumispalvelua tai toimeksiantosuhteista sijaishoitoa</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>Omaishoitajien vapaiden järjestäminen voidaan järjestää Keusoten omana tuotantona tai ostopalveluna</li> </ul>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                |
| <b>Kuljetuspalvelut</b>              | <ul style="list-style-type: none"> <li>Asiakkaat, joille vammaispalvelulain nojalla myönnetään kuljetuspalvelu</li> <li><b>Työ- ja opiskelumatkojen</b> lisäksi vaikeavammaisellehenkilölle myönnetään vähintään <b>18 yhden suuntaista asiointi- ja vapaa-ajanmatkaa</b> huomioiden Keusoten soveltamisohjeet</li> </ul>                                                                                                                                                                         | <ul style="list-style-type: none"> <li>Kuljetuspalveluita tarjoavat yksityiset taksirytykset</li> <li>Soveltuakseen palveluntuottajaksi pitää yrityksellä olla käytössä tarvittava tilausvälitysjärjestelmä (esim. Likuma tai Semel)</li> </ul>                                                                                                                                                                                                                      |
| <b>Asunnon muutostyöt</b>            | <ul style="list-style-type: none"> <li>Asunnon muutostöitä myönnetään vaikeavammaisille henkilöille, jolle <b>liikkuminen tai muu omatoiminen suoriutuminen</b> vakituisessa asunnossa <b>tuottaa vamman tai sairauden vuoksi erityisiä vaikeuksia</b></li> </ul>                                                                                                                                                                                                                                 | <ul style="list-style-type: none"> <li>Asunnon muutostyön tilaajana toimii pääsääntöisesti asiakas itse ja palveluntuottaja tuottaa palvelut</li> <li>jatkokäyttöön soveltuvien välineiden ja laitteiden osalta kuntayhtymä voi myös kilpailuttaa muutostyön</li> </ul>                                                                                                                                                                                              |

\* Sopimusomaishoitaja on omaishoitaja, jolla on sopimus kunnan tai kaupungin kanssa omaishoidosta



# KEUSOTEN ALUEEN PALVELUTARJONTA

|                               | Oma tuotanto                                                                                                                                                                                                                                                  | Muu palvelutuotanto                                                                                                                                                                                     | Palvelutuotanto<br>Keusoten alueella                                                  | Huomiot                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                            |
|-------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <b>Päiväaikainen toiminta</b> | <ul style="list-style-type: none"> <li>• <b>Askare</b> n. 80 asiakasta</li> <li>• <b>Woimala</b> n. 70 asiakasta</li> <li>• <b>Himmeli</b> n. 40 asiakasta</li> <li>• <b>Mesikämmen</b> n. 30 asiakasta</li> <li>• <b>Kettunen</b> n. 60 asiakasta</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>• <b>Eteva</b></li> <li>• <b>Rinne koti</b></li> <li>• <b>Muut yksityiset palveluntuottajat</b></li> </ul>                                                       |    | <ul style="list-style-type: none"> <li>• Keusotella on huomattava määrä päiväaikaisen toiminnan yksiköitä</li> <li>• Omien yksiköiden käyttöaste on korkea</li> </ul>                                                                                                                                                                                              |
| <b>Kuljetuspalvelut</b>       | <ul style="list-style-type: none"> <li>• <b>Ei omaa tuotantoa</b></li> </ul>                                                                                                                                                                                  | <ul style="list-style-type: none"> <li>• <b>Yksityiset taksiyritykset</b></li> </ul>                                                                                                                    |    | <ul style="list-style-type: none"> <li>• Merkittävä palveluntuottaja on Lähitaksi Oy</li> <li>• Yksityisistä palveluntuottajat rajautuvat niihin, joilla käytössä hyväksytyt tilausvarausjärjestelmät (Semel, Likuma)</li> </ul>                                                                                                                                   |
| <b>Omaishoitajien vapaat</b>  | <ul style="list-style-type: none"> <li>• <b>18 perhehoitajaa</b> (lyhytaikainen hoito)</li> </ul>                                                                                                                                                             | <ul style="list-style-type: none"> <li>• <b>Eteva,</b></li> <li>• <b>Muut yksityiset palveluntuottajat</b> (kuten tilapäishoitoa tarjoavat toimijat tai sopimussuhteinen sijaisomaishoitaja)</li> </ul> |    | <ul style="list-style-type: none"> <li>• Tilapäishoidon palveluntuotantoa on alueella jonkin verran. Paikkoja haastava rätätöidä hoidettaville (esim. osa yksiköistä soveltuu parhaiten muistihäiriöisten tilapäiseen hoitoon)</li> <li>• Covid19-pandemian myötä oman toiminnan pienimuotoisuus on vaikeuttanut omaishoitajien vapaiden järjestämistä</li> </ul>  |
| <b>Asunnon muutostyöt</b>     | <ul style="list-style-type: none"> <li>• <b>Ei omaa tuotantoa</b></li> </ul>                                                                                                                                                                                  | <ul style="list-style-type: none"> <li>• <b>Yksityiset palveluntuottajat</b></li> </ul>                                                                                                                 |  | <ul style="list-style-type: none"> <li>• Vain harva urakoitsija tekee asunnon muutostöihin – Jotta työt tulee toteutettua asianmukaisesti, on tärkeää käyttää asunnon muutostöihin erikoistuneita palveluntuottajia.</li> <li>• Etenkin pienien asunnon muutostöiden tekemiseen voi olla haastava löytää palveluntuottajaa (esim. kahvan kiinnitykset).</li> </ul> |



Ei palveluntuottajia



Jonkin verran palveluntuottajia



Melko paljon palveluntuottajia



Paljon palveluntuottajia

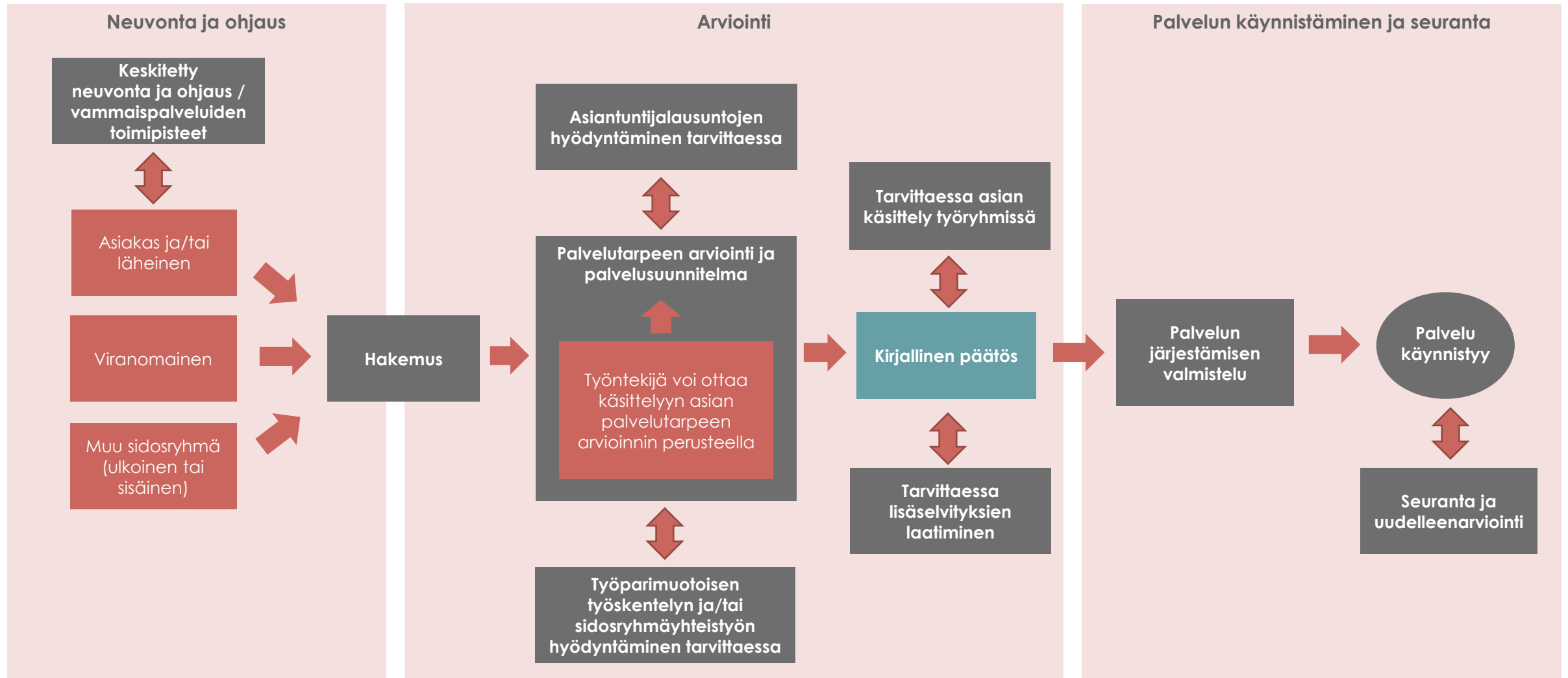


Merkittävä määrä palveluntuottajia

# VAMMAISPALVELUJEN ASIAKASPROSESSI

-SISÄLTÄÄ NEUVONNAN JA OHJAUKSEN SEKÄ ARVIOINNIN JA SEURANNAN VAIHEET

## Vammaispalveluiden asiakasohjausprosessin ylätasoinen kuvaus



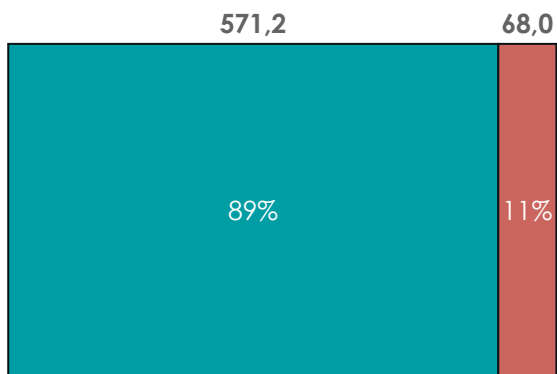


## 2. KEUSOTEN VAMMAISPALVELUT LUKUINA

# VAMMAISPALVELUT KATTAVAT NOIN KYMMENESOSAN KEUSOTEN KOKONAISKUSTANNUKSISTA

Vammaispalvelut kattavat noin 11% Keusoten kuntien sote-nettokäyttökustannuksista

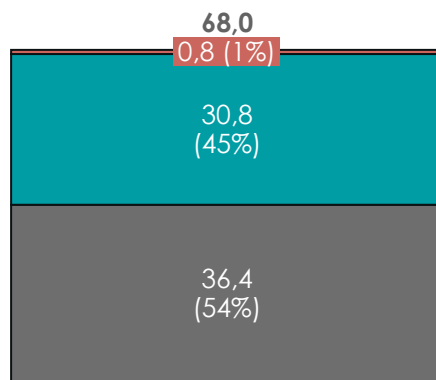
Keusoten sosiaali- ja terveystoiminnan nettokäyttökustannukset 2019 \* M€



Vammaispalvelut  
Muu sosiaali- ja terveystoiminta\*\*

N. 1/2 nettokäyttökustannuksista liittyy muihin vammaisten henkilöiden palveluihin

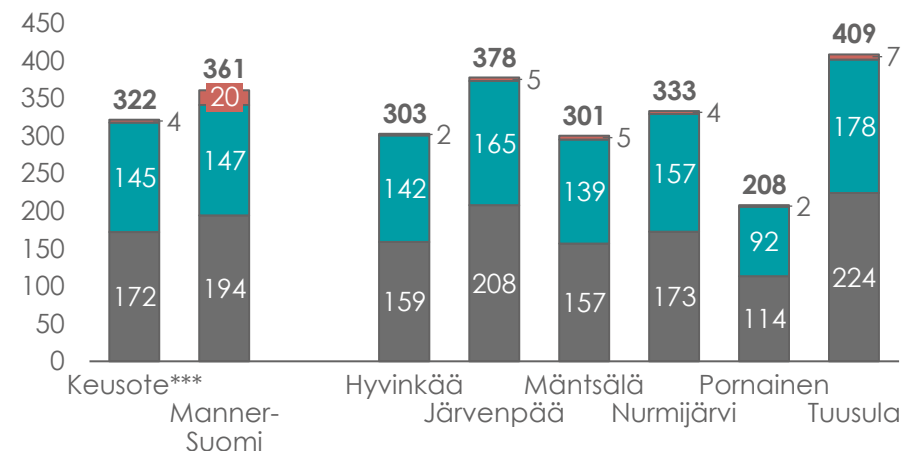
Keusoten vammaispalveluiden nettokäyttökustannukset 2019 \*\*\*, M€



Vammaisten laitoshoido  
Vammaisten ympärivuorokautiset asumispalvelut  
Muut vammaisten henkilöiden palvelut

Vammaispalveluiden kustannukset eroavat kunnittain

Keusoten vammaispalveluiden asukaskohtaiset nettokäyttökustannukset 2019 \*\*\*, euroa / asukas



Vammaisten laitoshoido  
Vammaisten ympärivuorokautiset asumispalvelut  
Muut vammaisten henkilöiden palvelut

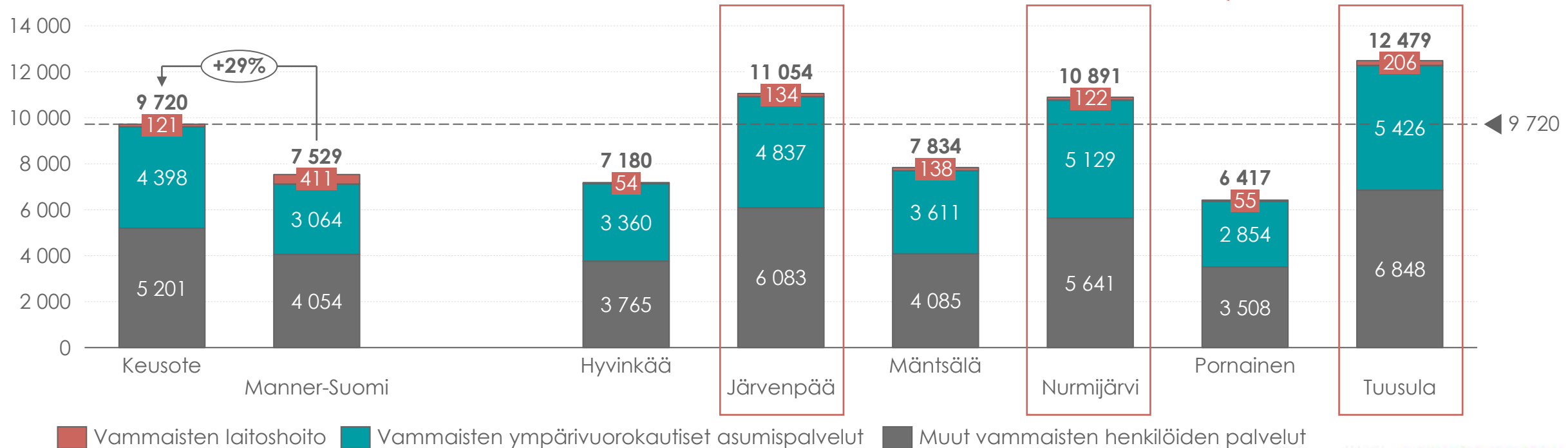
Muut vammaisten henkilöiden palvelut sisältää ei-ylävuorokautiset asumispalvelut, päiväaikainen toiminta, vammaisten perhehoidon, vammaispalvelulain mukaiset palvelut ja tukitoimet, vammaiskotitalouksiin myönnettyt omaishoidontuet sekä muut vammaisten palvelut, joita ei sisällytetä muihin vammaispalveluiden tehtäväluokkiin.  
\* Tilastokeskuksen kuntataloustilasto, \*\*pl, varhaiskasvatus 2015-), 1000 €, \*\*\* Keusoten kunnat keskimäärin, \*\*\*\* Tilastokeskuksen kuntataloustilasto ja Keusoten omat tilastot

Keski-**SOTE**  
Uudenmaan

# VAMMAISPALVELUIDEN KUSTANNUKSET KUNNITTAIN

**Keusoten vammaispalveluiden nettokäyttökustannukset 2019 suhteutettuna vammaisetuuksien saajiin\***  
euroa / Kelan vammaisetuuksien saaja

Kuvaajassa on suhteutettu kustannukset Kelan vammaisetuuksien saajien määrään. Vammaisetuuksien saajien määrä ei suoraan kerro vammaispalveluiden asiakasmäärästä, mutta mahdollistaa tunnistamaan, jos tietyillä alueilla on erityisen paljon asiakaskuntaa.



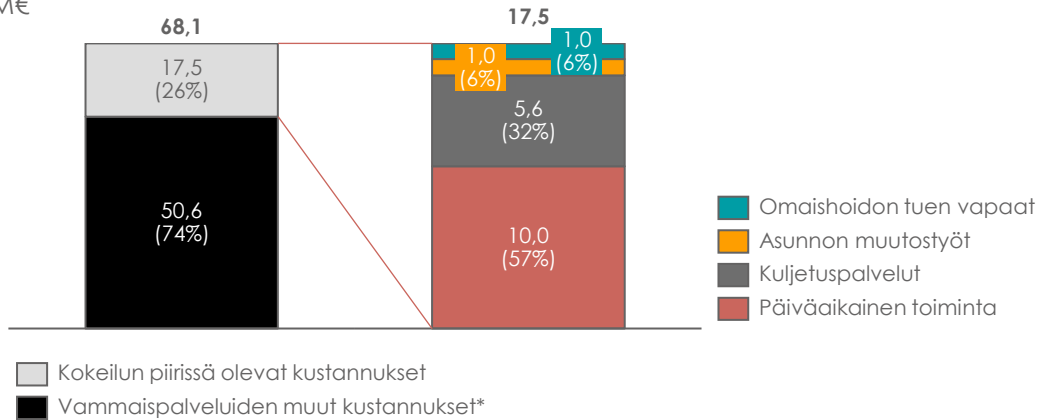
**Muut vammaisten henkilöiden palvelut** sisältää ei-ylävuorokautiset asumispalvelut, päiväaikainen toiminta, vammaisten perhehoidon, vammaispalvelulain mukaiset palvelut ja tukitoimet, vammaiskotitalouksiin myönnettyt omaishoidontuet sekä muut vammaisten palvelut, joita ei sisällytetä muihin vammaispalveluiden tehtäväluokkiin.

\* Tilastokeskuksen kuntataloustilasto (Sotkanet), Tilastokeskus (Sotkanet), Keusoten tilastointi

**Keski-SOTE**  
Uudenmaan

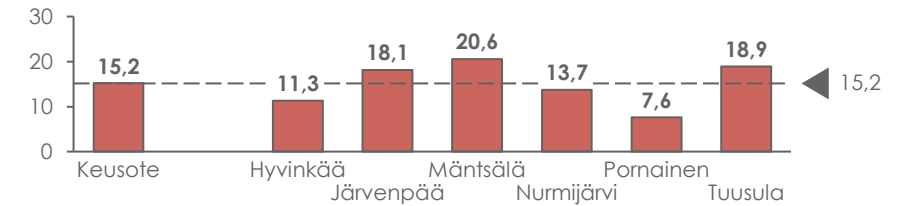
# HANKKEEN PIIRISSÄ OLEVAT PALVELUT KATTAVAT NOIN NELJÄSOSAN KEUSOTEN VAMMAISPALVELUIDEN KAIKISTA KUSTANNUKSISTA

Hankkeen palveluiden kustannukset\* palveluittain 2019, M€

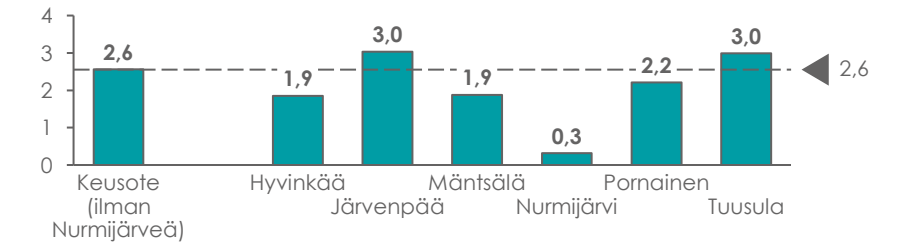


Hankkeen palveluiden asiakaskohtaisten kustannusten vertailu 2019, t€ / asiakas

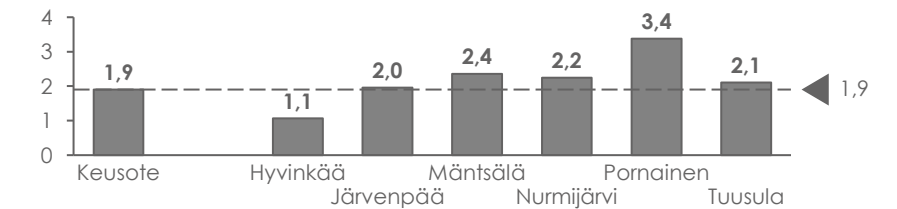
## Päiväaikainen toiminta



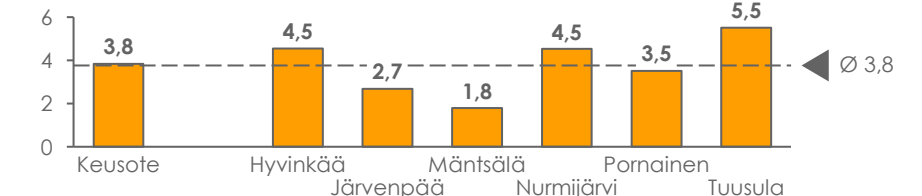
## Omaishoitajien vapaat



## Kuljetuspalvelut



## Asunnon muutostyöt



Hankkeen palveluiden asiakasmäärät palveluittain 2019, asiakasta



\* Vammaispalveluiden käyttökustannukset noin 68,1 M€ (kuntataloustilasto)



# TILASTOLLISTEN POIKKEAMIEN TAUSTOJA

Keusoten ensimmäisen toimintavuoden 2019 tilastojen kuntakohtaisessa vertailussa tulee huomioida kuntien erilaiset käytännöt toiminnassa ja tilastoinnissa.

| Päiväaikainen toiminta                                                                                                                                                                                                                                                                                                                        | Sopimusomaishoitajien*<br>vapaat                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                       | Kuljetuspalvelut                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                           | Asunnon muutostyöt                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                           |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <ul style="list-style-type: none"><li>Tilastoissa ei eritellä asiakkaille myönnetyn palvelun määrää, esim. X toimintapäivää/vko, ainoastaan toteutunut palvelun käyttö.</li><li>Kustannustiedoissa eivät näy myönnetystä aiheutuvat potentiaaliset kustannukset, vaan palvelun käyttöön perustuva toteutunut kustannus per asiakas.</li></ul> | <ul style="list-style-type: none"><li>Nurmijärven osalta omaishoidon tuen vapaiden järjestämisestä aiheutuneet kustannukset eivät vastaa palvelun tosiasiallista käyttöä.</li><li>Vuonna 2019 Nurmijärvellä alle 65-vuotiaiden kehitysvammaisten henkilöiden omaishoitajien lakisääteiset vapaat kirjattiin erityishuolto-ohjelmaan.</li><li>Lakisääteisistä vapaista Keusotelle aiheutuneet kustannukset eivät kohdistuneet talouden seurannassa omaishoidon tuen kustannuksiin, vaan kehitysvammapalvelujen kustannuksiin.</li></ul> | <ul style="list-style-type: none"><li>Keusoten alueen väestö on jakaantunut laajalle maantieteelliselle alueelle erilaisiin keskusta- ja taajama-alueisiin, joilla lähipalvelujen saatavuus vaihtelee (vrt. esim. Hyvinkää ja Pornainen).</li><li>Kuljetuspalvelukustannusten kuntakohtaisiin eroihin vaikuttavat matkustusalueen maantieteellinen laajuus (neliökilometrit) sekä palvelujen saatavuus oman kotikunnan alueella.</li></ul> | <ul style="list-style-type: none"><li>Asunnon muutostöiden kustannukset ovat osittain sattumanvaraisia ja osittain riippuvaisia mm. alueen rakennuskannan esteettömyydestä.</li><li>Vuonna 2019 Keusoten kunnissa on ollut erilaisia käytäntöjä muutostöiden järjestämisessä. Esim. Nurmijärvellä pienten muutostöiden (tukikahvat ym.) kustannuksia on kohdentunut terveydenhuoltoon.</li><li>Myös tarvikkeiden kierrätys voi madaltaa kustannuksia (esim. Luiskien ja ramppien uudelleenkäyttö).</li></ul> |

\* Sopimusomaishoitaja on omaishoitaja, jolla on sopimus kunnan tai kaupungin kanssa omaishoidosta

# HB-HANKKEEN ASIAKASRYHMISTÄ KUSTANNUKSILTAAN MERKITTÄVIN ON PÄIVÄAIKAINEN TOIMINTA – KULJETUSPALVELUISSA ON ENITEN ASIAKKAITA

|                                       | Huomiot asiakasmääristä                                                                                                                                                                                                                                                     | Huomiot kustannuksista                                                                                                                                                                                                                                                                         | Huomiot HB:sta                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                   |
|---------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <b>Päiväaikainen toiminta</b>         | <ul style="list-style-type: none"> <li>Päiväaikaisen toiminnan piirissä on melko paljon asiakkaita (655) – kaikki asiakkaat eivät kuitenkaan sovellu välttämättä henkilökohtaisen budjetin asiakkaiksi, joten HB:n potentiaalinen asiakasryhmä voi olla pienempi</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>Päiväaikainen toiminta on merkittävä kustannuserä Keusotelle. Absoluuttinen kustannusta on noin 15 % kaikista vammaispalvelun kustannuksista. Myös asiakaskohtaiset kustannukset ovat melko korkeat</li> </ul>                                          | <ul style="list-style-type: none"> <li>HB voisi lisätä asiakasmääriä sekä kustannuksia, jos sen avulla aktivoidaan asiakkaita, jotka eivät tällä hetkellä osallistu päiväaikaiseen toimintaan</li> </ul>                                                                                                                                                                                                         |
| <b>Sopimus-omaishoitajien* vapaat</b> | <ul style="list-style-type: none"> <li>Omaishoitajien vapaiden piirissä on noin 530 henkilöä - henkilökohtaista budjettia olisi mahdollista soveltaa lähes kaikkien tapauksessa</li> </ul>                                                                                  | <ul style="list-style-type: none"> <li>Omaishoitajien vapaiden absoluuttinen sekä omaishoitajakohtainen kustannus on melko maltillinen. Absoluuttinen kustannus on vain noin 1 % kaikista vammaispalvelun kustannuksista. Myös asiakaskohtaiset kustannukset ovat melko maltilliset</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>HB voisi lisätä palvelun käyttöä sekä kustannuksia, jos sen avulla aktivoidaan asiakkaita, jotka eivät tällä hetkellä käytä omaishoidon vapaita</li> </ul>                                                                                                                                                                                                                |
| <b>Kuljetuspalvelut</b>               | <ul style="list-style-type: none"> <li>Kuljetuspalveluiden piirissä on huomattavasti eniten asiakkaita (2 937) kaikista tutkimushankkeen palveluista ja henkilökohtainen budjetti soveltuisi laajalle joukolle</li> </ul>                                                   | <ul style="list-style-type: none"> <li>Kuljetuspalvelut ovat merkittävä kustannuserä Keusotelle (noin 8 % kaikista vammaispalvelun kustannuksista). Myös asiakaskohtaiset kustannukset ovat melko maltilliset</li> </ul>                                                                       | <ul style="list-style-type: none"> <li>HB ei todennäköisesti lisäisi asiakasmääriä, mutta voisi mahdollisesti lisätä kustannuksia, mikäli budjetti mahdollistaisi kuljetusten siirron myöhemmäksi (sen sijaan että osa kuljetuksista jäisi käyttämättä). Kustannuksiin vaikuttaa myös se, miten mahdollinen budjetti laadittaisiin ja millä perusteella se toimisi (esim. kilometri- vai eurokukkaro)</li> </ul> |
| <b>Asunnon muutostyöt</b>             | <ul style="list-style-type: none"> <li>Asunnon muutostöiden korvauksia myönnetään pienelle joukolle (258 vuonna 2019)</li> </ul>                                                                                                                                            | <ul style="list-style-type: none"> <li>Verrattuna muihin hankkeen palveluihin kustannukset ovat matalat. Absoluuttinen kustannus on vain noin 1 % kaikista vammaispalvelun kustannuksista. Myös asiakaskohtaiset kustannukset ovat melko maltilliset</li> </ul>                                | <ul style="list-style-type: none"> <li>HB ei todennäköisesti vaikuttaisi asiakasmäärin tai kustannuksiin</li> </ul>                                                                                                                                                                                                                                                                                              |

\* Sopimusomaishoitaja on omaishoitaja, jolla on sopimus kunnan tai kaupungin kanssa omaishoidosta



### 3. TUTKIMUKSELLISEN HANKETYÖN KOONTI

# ASIAKASHAASTATTELUISSA TUNNISTETTIIN KEHITTÄMISTARPEITA VAMMAISPALVELUJEN TOIMINNASSA

## Haastattelut

Haastatteluja täydennetään hankkeen edetessä.

- Haastatteluihin osallistui palvelujen käyttäjäasiakkaita sekä lasten ja aikuisten omaishoitajia Keusoten alueelta.
- Haastatelluilla oli kokemusta yhdestä tai useammasta hankkeen kohderyhmäpalvelusta.
- Haastateltujen henkilöiden asiakkuuden kesto vaihteli muutamasta kuukaudesta kymmeneen vuosiin.
- Kysymyksissä tai vastauksissa ei eroteltu kokemuksia ennen Keusotea ja sen toiminnan ajalta.

## Kokemukset asioinnista vammaispalveluissa

Toiveina sujuvamat prosessit ja palveluista tiedottaminen.

- Yhteydenotto vammaispalveluihin kuvattiin pääsääntöisesti sujuvaksi, mutta vastausajoissa koettiin olevan viivettä.
- Haastatellut kokivat tulleen kuulluiksi palvelutarpeen arvioinnissa ja palvelusuunnitelmaa laadittaessa, mutta suunnitelmien toimeenpanossa on ollut hitautta.
- Vastauksissa korostui kokemus siitä, ettei palvelutarpeen arvioinnin yhteydessä kerrottu tarpeeksi saatavilla olevista palveluista tai työntekijällä ei ollut tietoa niistä.
- Palvelutarpeen arvioinnin ja palvelusuunnitelman päivittämiseen toivottiin aloitetta vammaispalveluista.
- Hakemusten käsittelyajoissa vaihtelua; prosessit asian vireille tulosta päätökseen kestäneet muutamista päivistä yli vuoteen. Erityisesti viiveitä oli ollut asunnon muutostöissä.
- Vammaispalveluilta kaivattiin tiedottamista asioiden käsittelyn vaiheista; nyt haastatellut ovat joutuneet itse selvittämään käsittelyn tilaa.
- Työntekijöiden vaihtuvuus koettiin kuormittavana, eikä omatyöntekijä ei ollut tiedossa useimmilla haastatelluista tai sen määrittely ei ollut tuttu.

## Kehittämisehdotuksia

Vammaispalveluilta toivotaan enemmän kontakteja asiakkaisiin.

- Yhteystietojen saatavuuden ja sähköisen asiointin kehittäminen.
- Palvelujen toteutumisen ja saatavuuden seuranta.
- Tiiviimpi matalan kynnyksen yhteydenpito omatyöntekijän aloitteesta (esim. puhelinoitot).
- Moniammatillinen yhteistyö ja laaja-alainen sekä nykyistä rakenteellisempi palvelutarpeen arviointi.
- Kolmannen sektorin toimijoista tiedottaminen.

# TYTYVÄISYYDESSÄ PALVELUJEN NYKYISIIN JÄRJESTÄMISTAPOIHIN OLI VAIHTELUA – HB:SSÄ NÄHTIIN MONIA MAHDOLLISUUKSIA

## Kuljetuspalvelut

**Kuljetuspalveluiden kohdalla asiakkailta voisi olla enemmän vapautta valita, minne ja milloin he kulkevat**

- Haastatellut olivat pääsääntöisesti tyytyväisiä kuljetuspalveluun, erityisesti Vantaalle ja Helsinkiin laajentuneen matkustusalueen ja yhtenäistettyjen omavastuuosuuksien vuoksi.
- Palvelun huonona puolena nähtiin kaavamaisuus palvelun myöntämisessä ilman yksilöllistä harkintaa.
- Palvelun käyttämisen kuvattiin olevan helppoa.
- Vaikka haastatellut olivat tyytyväisiä kuljetuspalveluihin, nähtiin HB:ssä mahdollisuus liikkumiseen nykyistä laajemmalla alueella ja vapaampaan liikkumiseen ilman kuukausitasolle sidottua matkamäärää.
- Haastattelut ideoivat, että kuljetuspalvelujen HB:lla voisi varustella autoa vammaan edellyttämällä muutostöillä tai lisälaitteilla sekä korvata oman auton käytöstä aiheutuvia kustannuksia.

## Asunnon muutostyöt

**Asunnon muutostöiden kohdalla henkilökohtaisen budjetin hyöty jää epäselväksi**

- Haastateltujen kokemuksissa korostuivat pitkät käsittelyajat ja prosessin monimutkaisuus.
- Suurimmalla osalla haastatelluista työntekijä oli pyytänyt kustannusarvioit muutostöistä.
- Mahdollisuutta vaikuttaa muutostöiden toteuttajaan ei nähty erityisen tärkeänä tai se koettiin ajatuksenakin kuormittavana.
- Kaikki haastatelluista olivat tyytyväisiä muutostöiden lopputulokseen ja niiden mahdollistamaan omatoimisuuteen ja turvallisuuteen arjessa.
- Kukaan haastatelluista ei nähnyt HB:ssä merkittäviä etuja verrattuna asunnon muutostöiden nykyiseen järjestämistapaan.

# TYTYVÄISYYDESSÄ PALVELUJEN NYKYISIIN JÄRJESTÄMISTAPOIHIN OLI VAIHTELUA – HB:SSA NÄHTIIN MONIA MAHDOLLISUUKSIA

## Omaishoitajien vapaat

**Omaishoitajien lakisääteiset vapaat nähtiin tärkeänä voimavarana hoitajalle, mutta niiden toteuttamisessa oli haasteita.**

- Vapaiden järjestämistapana haastatelluilla olivat sijaisomaishoito, kotiin tuotavat palvelut ja ympärivuorokautinen hoito asumispalvelu-/hoivayksikössä.
- Osa haastatelluista kertoi vapaiden jäävän kokonaan käyttämättä tai olevan käytössä vain osittain, koska hoidettava ei halua lähteä kodin ulkopuolelle vapaiden ajaksi, yksikkö ei pysty vastaamaan palvelutarpeeseen, sopivaa järjestämistapaa ei ole tai siitä ei ole kerrottu.
- Vapaiden järjestämistapaan tyytyväiset haastatellut toivoivat vapaita olevan käytössä enemmän tai palveluntuottajan pystyvän tuottamaan vapaita useammin.
- Vastaajat kokivat epäreiluna Keusoten omaishoidon soveltamisohjeiden mukaisen yhden vapaavuorokauden rinnastuksen neljään tuntiin kotiin tuotavaa palvelua.
- Vapaiden järjestämistavassa arvostettiin tai toivottiin sijaintia lyhyen välimatkan päässä ja mahdollisuutta tehdä palveluvarauksia lyhyellä varoitusaajalla.
- Vastaajien kokemusten mukaan työntekijöillä ei ole riittävästi tietoa vapaiden järjestämismahdollisuuksista, eikä asiakkaiden ole siksi mahdollista valita sopivinta palvelua.
- Omatyöntekijän toivottiin seuraavan aktiivisemmin vapaiden käyttöä tai tarjoavan vapaapäiviä, jos järjestämistavasta ei ole sovittu.
- Vammaispalvelujen toivottiin edellyttävän omaishoidon vapaiden palveluntuottajilta laatua palvelun sisällön suhteen, ei ainoastaan perushoivaa.
- Osa haastatelluista ei muuttaisi vapaiden nykyistä järjestämistapaa, mutta sen käyttö nähtiin mahdollisena osittain sijaistamaan nykyistä palvelua.
- Suurin osa haastatelluista oli kiinnostunut mahdollisuudesta käyttää HB:a omaishoidon vapaiden järjestämiseksi. Haastatteluissa nimettyjä palveluja olivat hoivapalvelut ja siivouspalvelut, kuntoutus- ja hyvinvointipalvelut hoidettavalle ja omaishoitajalle.
- Tärkeänä nähtiin mahdollisuus käyttää HB:a erityisesti omaishoitajan hyvinvointia tukeviin sekä hoitotehtävää ja kodinhoidollista vastuuta keventäviin palveluihin.

## Päiväaikainen toiminta

**Päiväaikaisessa toiminnassa osallisuus on tärkeää.**

- Nykyisiin päiväaikaisen toiminnan järjestämistapoihin oltiin tyytyväisiä.
- Palvelun monipuolisuus ja osallisuus ryhmään saivat erityistä kiitosta.
- Työllistymistä tukeviin palveluihin toivottiin aktiivisuutta järjestäjän taholta.
- Kukaan haastatelluista ei halunnut korvata nykyistä palvelun järjestämistapaa ainakaan kokonaan HB:lla, mutta se nähtiin mahdollisuutena järjestää osalle käyntipäivistä muuta hyvinvointia tukevaa toimintaa.
- Työllistymistä tukevissa palveluissa HB:lle katsottiin olevan tarkoitus, jos sen avulla olisi mahdollista tukea omaa työllistymistä nykyistä palvelun järjestämistapaa nopeammin tai vaikuttavammin.

Keski- **SOTE**  
Uudenmaan

# ASiantuntijoiden haastattelussa HB:n tunnistettiin soveltuvan erityisen hyvin päiväaikaisen toiminnan asiakkaille ja omaishoitajille

## Päiväaikainen toiminta

**Henkilökohtaisen budjetin oletetaan toimivan hyvin päiväaikaisen toiminnan tapauksessa**

- HB voisi soveltua hyvin tietyn tyyppisille asiakkaille – esimerkiksi vaikeavammaiset asiakkaat, jotka eivät nykyisellään hyödynnä palveluita ja asiakkaat, jotka eivät hyödy ryhmämuotoisesta toiminnasta
- HB soveltuu henkilöille, jotka kaipaavat vaihtelua. Asiakkaat, jotka tarvitsevat rutiinia ja pysyvyyttä, eivät välttämättä hyötyisi henkilökohtaisesta budjetista
- HB:lla toivotaan luovan uusia mahdollisuuksia työtoiminnan ja tuetun työllistymisen puolella – erityisesti toivotaan, että löydetäisiin yrityksiä, jotka tarjoaisivat työvalmennukseen rinnastettavia palveluita

## Omaishoitajien vapaat

**Omaishoitajien vapaiden suhteen henkilökohtainen budjetti voisi olla mielekäs**

- Omaishoitajien tapauksessa HB:n uskotaan lisäävän omaishoidon vapaiden käyttöä, koska HB tarjoaisi vaihtoehtoja erityisesti sellaisille omaishoitajille, joilla ei tällä hetkellä ole hyvät mahdollisuudet toteuttaa omaishoidon vapaita
- HB voisi auttaa etenkin sellaisia asiakkaita, jotka voisivat haluta hoitopalvelun kotiin tuotettuna. Myös vapaiden vaihtoa muihin tukipalveluihin kuten siivouspalveluihin on asia, joka on aikaisemmin noussut esille
- HB:ssa tulisi määritellä se, voiko vapaita vaihtaa virkistykseen toimintaa (esim. kylpylässä käynti yhdessä hoidettavan kanssa)

## Kuljetuspalvelut

**Kuljetuspalveluiden kohdalla asiakkailla voisi olla enemmän vapautta valita, minne ja milloin he kulkevat**

- Kuljetuspalvelu myönnetään, koska se on asiakkaalle välttämätön, joten ei koeta perustelluksi, että kuljetuspalveluiden budjettia käytetään muihin kuin kuljetuspalveluihin. Lisäksi tilausvarausjärjestelmät rajaavat sitä keneltä palveluita voi ostaa
- HB nähtäisiin käytännössä kilometri- tai eurokukkarona. Kukkaron etuna on se, että asiakas voisi matkustaa laajemmalla alueella ja matkoja voisi käyttää milloin haluaa (esim. enemmän kesäkautena). Kuljetusalueen laajentamista kritisoitiin kuitenkin siitä näkökulmasta, että jos kuljetuspalveluiden on tarkoitus korvata julkisen liikenteen käyttöä, miksi aluetta tulisi laajentaa nykyisestä

## Asunnon muutostyöt

**Asunnon muutostöiden kohdalla henkilökohtaisen budjetin hyöty jää epäselväksi**

- Asunnon muutostöiden kohdalla ei löytynyt ideoita HB:n hyödyntämiseksi, koska jo nykyisellään asunnon muutostyöt toteutetaan myöntämällä asiakkaalle taloudellinen tuki, jota hän voi käyttää itsenäisesti tilaamaan työn
- HB:n liittyy asunnon muutostöissä mm. haasteita - Jos asiakkaat valitsisivat entistä vapaammin urakoitsijan, tulee entistä tarkemmin ymmärtää kuka on korvausvastuussa, jos urakoitsija tekee virheen (esim. kahva asennetaan seinään väärin ja seinään tulee reikä)



# HENKILÖKOHTAINEN BUDJETTI MAHDOLLISTI ASIAKKAAN OSALLISTAMISEN JA PALVELUIDEN RÄÄTÄLÖIMISEN, MUTTA TOIMINTAMALLIA TULISI VIELÄ KEHITTÄÄ

-TODETAA VUODEN 2017-2019 HB LOPPURAPORTISSA

## Konseptin kirkastaminen

- Henkilökohtaisen budjetin v. 17-19 kokeilussa havaittiin, että **konseptina henkilökohtainen budjetti oli vieras** sekä asiakkaille että ammattilaisille – loppuraportissa suositeltiin terminologian kriittistä tarkastelua.
- Henkilökohtaisen budjetin konseptia tulisi kirkastaa panostamalla **konseptointiin**
- Prosessikehitystyön yhteydessä tulee **osallistaa relevantit sidosryhmät** (esim. taloushallinto)
- Henkilökohtaisen budjetin v. 17-19 kokeilussa tunnistettiin, että tulevaisuudessa tulisi **koko organisaation tietoisuutta henkilökohtaisesta budjetista** kasvattaa

## Asiakasohjaajien tukeminen

- Asiakasohjaajat ovat henkilökohtaisen budjetin tapauksessa avainasemassa ja he tarvitsevat riittävästi tukea:
  - **Asiakkaiden kontaktointia ja tiedottamista** varten tulee tunnistaa mielekkäät menetelmät (sähköposti, asiakastilaisuudet, koulutukset)
  - Asiakasohjaajien resurssoinnissa tulee huomioida, että henkilökohtaisen budjetin saattaa vaatia **asiakkaan intensiivistä tukemista etenkin alussa**
  - **Budjetin määrittämisessä ja suunnittelussa** asiakasohjaajat tarvitsevat enemmän tukea
- Kokeilussa tunnistettiin, että HB:n läpivienti vaatii muutosjohtamista

## HB:n toimintalogiikka

- V. 17-19 HB kokeilussa tunnistettiin, että henkilökohtaisen budjetin yhteydessä tulee tarkasti arvioida, **kenelle henkilökohtainen budjetti soveltuu**. Kokeilun ulkopuolelle jätettiin asiakkaita, joilla on alentunut toimintakyky (esim. kotihoidon hb:n piirissä muistiongelmaiset ja miepä nuorten tapauksessa nuoret, jotka olisivat tarvinneet erityisen paljon tukea)
- V. 17-19 HB kokeilussa havaittiin myös, että henkilökohtaisen budjetin **käyttökohteet tulee tarkasti määritellä**. Esim. omaishoitajien toimesta tuli pyyntöjä henkilökohtaisen budjetin käytöstä omaishoitajien jaksamisen tukemiseksi (esim. tilapäishoidon sijaan)

## Työkalut ja tukimateriaalit

- HB:n kokeilussa nostettiin yhdeksi onnistumisen tekijäksi **työkalujen ja tukimateriaalien** kehittäminen
  - Järjestäjän ja asiakasohjaajan **työkalujen kehittäminen käytännön työn helpottamiseksi** (mm. budjetin määrittäminen)
  - **Toimintamallin ja prosessien** dokumentointi, erityisesti visuaalisesti
  - Palveluntuottajien **sähköinen listaus ja hintatietojen** koonti asiakasohjaajan työn tukemiseksi
  - **Tiedotusmateriaalien tuottaminen** asiakkaille kohdeyleisön erityistarpeet huomioiden

# LÄHTEET

## Lähteet:

- Keusoten omat aineistot
- Keusoten kustannus- ja volyymitiedot
- Keusoten vammaispalvelujen asiakkaiden haastattelut
- Keusoten omaishoitajien haastattelut
- Keusoten asiantuntijahaastattelut
- Julkiset lähteet
- Tilastokeskus (Sotkanet)
- Uudenmaan alueellinen valinnanvapauskokeilu – loppuraportti (VN/9336/2019)